

AQIQAT

Ұлттық қоғамдық-саяси журнал.

www.akikat.kazgazeta.kz • facebook.com/akikatkaz • twitter.com/akikatkaz • akikat-1921@mail.ru

**№4
СӘУІР
2019**

МАЗМУНЫ

ЗАМАНХАТ

Рахманқұл БЕРДІБАЙ. Ұлттың ұлы мұраты.....	3
ЕЛБАСЫ ЖӘНЕ ЕЛ МҰРАТЫ	
Нұрсұлтан НАЗАРБАЕВ. Онжылдық перспективалары: ұлттың жаңа игілігі.....	4
ҰЛЫ ДАЛА ҰЛАҒАТЫ	
Ханкелді ӘБЖАНОВ. Ұлы дала – ұлттық тарих тірегі.....	10
Әбсаттар қажы ДЕРЫСӘЛІ. Отырар мен Сайрамның санлақтары.....	22
Рақымжан ТҰРЫСБЕК. Ұлт руханиятына ашылған кең өріс.....	31
Құндызбек ӘБДІРӘСІЛОВ. Астана: кеше, бүгін, ертең	35
ҰЛТТАНУ	
Ұмбетқан СӘРСЕМБИН. Тарихи сана – рухани өріс өзегі	38
Берік АТАШ. Ұлттық кодтың бастауы – арғытектік руханият	42
Дина ИМАМБАЕВА. Ұстаз болу – жүректің, ғалым болу – зерденің қалауы.....	48
Серғазы ҚАЛИҰЛЫ. «Тарихи емес» «тағы» ұлт бола ма?.....	49
КӨЗҚАРАС	
Дина ИМАМБАЕВА. Қазақстандағы этносаралық неке және ұлттық біртектілену	54
МӘСЕЛЕ	
Құралай МЫРЗАХАНҚЫЗЫ. Инклюзивті білім беру – уақыт талабы	59
ЛАТЫН ӘЛІПБИ	
Бижомарт ҚАПАЛБЕК. Жаңа емледегі і мен у-дың әлегі.....	63
ПІКІР. ҰСЫНЫС	
Байынқол ҚАЛИЕВ. Жаңа жасалған «қазақ тілі емлесі ережелеріндегі» олқы тұстар	68
МӘДЕНИ МҰРА	
Ұлттық аударма бюросының баспасөз қызметі. Қазақстандық баспа өнімдері – Лондон кітан кормесінде.....	71
Мұзараф АХАНОВ. Біз – ханын қадірлеген, биін ұлықтаған ұрпақпыз.....	73
ТАРИХ ТОЛҚЫНЫНДА	
Қайыржан ТӨРЕЖАН. Сыртқы барлау тарихы	77
СУРЕТ ӘЛЕМІ	
Айгүл КЕМЕЛБАЕВА. Бояу тұнған бар әлемнің бейнесі	94
ҒАЛЫМ МІНБЕРІ	
Әбілсерік ӘЛИӘКБАР. Поэтикалық сөздік	96
Серғазы ҚАЛИҰЛЫ. Қазақ этнопедагогикасының ғылым ретінде қалыптасуы және дамуы	106
Рәбиға ЖАНҰЗАҚОВА. Білім беру жүйесіндегі қазіргі заманғы оқытудың жаңа технологиялары	108
А.ҚҰРМАНБАЕВА, М.НЕГІЗБАЕВА, Ә.ӘЛІМ. Қынабай Аралбаев – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің түлегі	111
АҚПАРАТ	
Жастар жылын өткізу жөніндегі Жол картасы дайын...30, Өңірдің өндірістік әлеуеті...34, Нейрохирургтердің жаңа табысы...37, Ұлытауда туристерге арналған орталық ашылады...53, 20 мың тұрақты жұмыс орны ашылады...62, «Қаранайым заттар» экономикасын дамыту қажет...67, «Жас маман» бағдарламасы әзірленеді...72 Журналдың орысша, ағылшынша мазмұны	116

УЛТТЬ. МУР

Мен бытырғы жазба газетінде «Көзқамал» мақала жазған едім. Мында өз халқына ниет болып кеткен кейбір нас пен оның мемлекет зұлымдық әрекеттері еске салып, эпоста жеткен қара ниетті жеткізген қыргыз халықтарын бар деген пікір айтқан жаны бар екенін барға келеді. Көзқамандар өзгешелеу. Мәңгірт түсіп, қорлық пен зорлық көріп, мүсәпір ғарышкер Керек десеңіз мәңгірт жері тұрмақ, туған аймағын майтын халге түскен Айтматовтың шығармасын туған анасын танымай, Сонда ол туған аймақ деп ойламайды. Әйткен оның бары сол. Ол – тұлға, көзқамандар білім дүниежүзі тарихына желдей еседі. Тіпті, шамасы бар. Бірақ, ол ұлтына жанасымды білім. Көзқамандардың өз ана-тілін білмейді. санасын мансұқтайды қадір тұтпайды... Ең қас еліндегі болып жатқан өз ұлтының мақсат-мүддесі емес, басқа бір елдің дүниетанымы биігінен қарап, көзқамандар мәңгірт қауіпті. Әрине, басқа тіл тәрбие алғандардың көзқамандар ұрпағы де халқының тарихы мен тұлғасын ұлттық мұратын қатерен түсінуге ұмтыла қайрат-қабілетін жұмсай топқа қосылмайды. Біз «ба, көп пе» деп, санын есеп отырған жоқпыз. Бірақ қазақ ұлтының өркендеуі де, жанама түрде де қатар отырған көзқамандар ба ескертіп, көзқаманшылы құбылыс болып отырған келді. Көзқамандар негізгі ұлтжанды азаматтар соғұрлым ғана ісіміз оңға басып, бар

Рахманку

«Ел бс

• Ғалым мінбері

ұғымның нақтыланатын, біршама дербес бөлігі.

Оқу модулі қайта жаңғыртушы оқу циклі ретінде үш құрылымды бөліктен тұрады. Кіріспеден, сөйлесу бөлімінен және қорытынды бөлімнен тұрады. Әр оқушының оқу модулінде сағат саны әртүрлі болады. Бұл оқу бағдарламасы бойынша, сол тақырыпқа, тақырыптар тобына немесе тарауға бөлінген сағат санына байланысты.

Жаңа технологияны қолдануда оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, үлкен ізденіспен, ығармашылыққа жетелеуге де болады. Оқу процесінде оқушы:

1. оқу процесінде жаңа технологияларды қолдана отырып білімін арттырады;

2. жаңа оқыту үрдісін қалыптастырады; өздігінен ізденімпаздық қабілеті артады.

Бұл, өзімнің іс-тәжірибеме келер болсам, тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір білдіретін баламалы шешімдерді қабылдауға, оқу және іс-әрекетімізге жаңа немесе енгізілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық іс-әрекеттерге және басқаларды сыни талдап ойлауға баулуды көздейді. Бұл бағыттағы ғылыми тұжырымдамаға негізделіп отырып, нәтижелі сабақта жауаптарынан ойындағы айтар жүйелеп жеткізуге тырысуынан, оның жауабынан ой түйіп, басқаша танылуынан, әрбір ситуациялық жағдайларды жан-жақты қарастыруға мүмкіндік танытуынан көрінді.

Бағымның бірінші күнінен парталарымды топтарға бөліп отырып қойдым. Оқушыларым келген кезде парталардың ішін көріп таң қалды. Сол күннен сабақтарым қызғылықты өте өткізді. Әсіресе, топпен жұмыстанғанда тәсілдерді басшылыққа ала отыра отырып, жұмыс түрлерін ұйымдастырдым. Бірінші пікірімше, сабақтың тиімділігі: ығармашылық деңгейге мұғалім өзі, өз іс-әрекеті арқылы жетті. Іс-тәсілдердің ұтымдылығы артты. Жаңа технологияны пайдалану арқылы ығармашылық тұлға қалыптастыруға мүмкіндік берді. Біз сабақтың басында мақсат

Рабиға ЖАНҰЗАҚОВА. Білім беру жүйесіндегі қазіргі заманғы...

қойғанда да осындай нәтиже күткен едік. Дәстүрлі өткізіп жүрген сабақтарды салыстыра отырып, жаңаша тәсілде өткен сабақтан мынадай айырмашылықтарды таптым.

Дәстүрлі сабақ үрдісінде - өзімнің әдістерім, яғни, мұғалім әрекеті.

1. Тақырыпты түсіндіремін.
2. Кейіпкерлер туралы мінездеме беріп отырып менгертемін.
3. Шығарманың идеясын анықтап беремін, талдаймын.
4. Шығарма жазуды тапсырамын.

Оқушының әрекеті:

1. Мазмұнын айтып береді.
2. Кейіпкерлерге мінездеме береді.
3. Тақырып бойынша мұғалімнің түсіндіргенімен байланыстырып айтады.
4. Тақырып бойынша шығарма жазады.

Жаңа оқыту технологиясы негізінде өткізілген сабақ үрдісінде өзімнің іс-әрекетім.

1. Топқа бөліп, ой қозғадым.

2. Тақырыпқа қызықтырып бағыттадым.

3. Шығармаға қатысты мақал-мәтелдер жинақтауды ұсындым.

4. Шығарманы талдауға пікірталас ұйымдастырдым.

5. Оқиғадағы өзекті мәселелерге оқушы көзқарасын анықтадым.

6. Шынайы өмірмен байланыстыру арқылы баға беруге бағыттадым.

Оқушы белсенділігі:

1. Топтарда жұмыс жасады.
2. Мәтінмен өздері танысты.
3. Әр түрлі әдістер арқылы шығарманы саралады.
4. Жеке кейіпкерлерді талдады, олардың іс-әрекетін зерттеді.

Осындай жаңа әдіс-тәсілдерді жаңа форматта жоспарлап, жаңа технологияларын тиімді пайдаланып, сабақ беріп, ұстаздар арасында іс-тәжірибені бөлісіп жүрген, жанашылға бет бұрған, ұстаздардың бірімін деп ойлаймын.

ҚЫНАБАЙ АРАЛБАЕВ - ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ТҮЛЕГІ

Қынабай Аралбаев қазақ журналистикасында, оның ішінде, спорттық журналистикада спорт комментаторы ретінде танылған, елеулі із қалдырған айтулы азамат, талантты қаламгер болатын. Табан астынан ұтымды және орынды сөз айту кеңестік қатан да қасан жылдарда оңай болмайтын. Әр сөзге қарауыл қойып, айтар сөзіне абайлап қараған жүйеде, спорттық терминдер мен сөз қолданыстары шектеулі заманда, Қынабай Аралбаевтың төл тіліміздегі спорт журналистикасын жайнатып, жаңартып жіберуі ерлікке пара-пар еді, ол өмірден ерте кетті, небәрі отыз бес жасында, ол спорт саласындағы журналистикаға алғашқы тыңға түрен салған білімпаз журналист болып қалады халық жадында.

Әбдісәланды жан-жақты елге танытқан Қ.Найманбаев болса, сол ағасына,

жерлесіне еліктеген Қынабай Аралбаев спортшы жігіттеріміздің ел намысын қорғаудағы ерлігін, намысшылдығын, шеберлігін уағыздауда жоғарғы көркемдікке қол жеткізді. Өз кезегінде Қынабай Аралбаевқа еліктеген жас қаламгерлер аз болмады. Солардың бірі Қыдырбек Рысбекұлы Сидней Олимпиадасының чемпионы Б. Саттарханов туралы елге көркем шығарма ұсынып, халықтың сүйіспеншілігіне бөленді.

Жетісай, Киров, Мақтаарал, Мырзашөл өңірінің көптеген шабандоздарын теледидар арқылы Қынабай Аралбаев таныстырды. Ол бағалы кадрлар әлі де жиі беріліп тұрады.

Іскер жігіт одан кейінгі мерзімде қазақ телерадио комитетінің төрағасы, министр Камал Смайыловтың, кейінірек Сағат Әшімбаевтың көмекшісі болып істеген кезде Қазақстанның алыс аймақтарына

Тұлпар болар тұқым тай күнінен белгілі демекші, Қынабай Аралбаев «Білім және еңбекте», «Зерде» журналдарында, республикалық радиотелекомитетте қызмет жасап жүрген кезінде әдебиет, өнер және мәдениет жайлы, жас буын авторлар, олардың жаңа шығармалары туралы пікір алысып, сыр шертетін. Спорт тақырыбына қызықты мақалалар мен репортаждар жазумен қатар, «Қайраттың» ойындарын қазақ тілінде алғаш көгілді экран арқылы жүргізген де Қынабай Аралбаев болды. Ол әлем чемпионы Дәулет Тұрлыхановтың құрметіне арнап теледидар кешін өткізді. Спорт сарайында екі күн өткен бұл спорт тойы қазақ спорты тарихында бұрын-соңды болмаған, бұрынғы Кеңес Одағы көлемінде де, спорт серкелеріне арналған мұндай құрметті той өтпеген. Қазақтың намысқой ұлдарының даңқын көтеруді бірінші рет ұйымдастырған спорт журналисі

Түрлі авторлар екі жанрды бірде біріктіріп, бірде екіге бөліп қарастырады. Мысалға, спорт репортажының авторын комментатор десе, айтылып жатқан мәтінді бірде репортаж, бірде комментарий дейді. Бұл біздіңше қазіргі журналист-тикада орын алып жатқан жанрлардың кірігу тенденциясының әсерінен комментарий репортаждың сараптамалық бөлімі деген теорияда бар. Репортаж термині латынның «reportare», яғни, «хабарлау, айту» деген сөзінен алынған. Аталмыш жанр бастапқыда тек баспасөзге тән болса, уақыт өте келе радио мен телевизия саласына да етене еніп кетті. Спорттық репортаждың өзіндік мынадай ерекшеліктері бар: біріншіден, спорттық репортаждың бас кейіпкері – сөйлеуші немесе ақпаратты сараптап, қорытып, эфир барысында эмоционалды ерекшеліктерді ескере отырып, таратушы, екіншіден, спорттық репортаждың құрамдас бөлігі – комментарий. Яғни, оқиғаның сараптамасы, жекелеген фактілер мен жалпы қорытындылар, болжамдардың жиынтығын хабарлау, үшіншіден, комментатор оқиғаның

Елбасы Н.Назарбаев медиафорумда сөйлеген «Ғаламдық жаһандану арқылы алдынан жаңа постидеология ашылды. Оның бізге не ұрпақтың білімі мен білігі? Менің пайымдауымша үшін ашық та айқын ақиқат негізделген жаңа заман жаһандану бұқаралық ақпарат қойылатын талапты қояды. Сондықтан, олар өздері үшін моральдық жауапкершілігі сезінуі керек. Баспасөз мен оның қоғам алдындағы жауапкершілігі арасындағы таба білу – бүгінгі тәртібіндегі ең басты мәселе болады деп есептеймін. Елбасы шексіз емес. Ол табан асты емес, талқандайтын емес. Ол саясатты ғана емес, сонымен бірге, елдің өмір ететін қоғамдық өміріне бұқараның санасын да қалыптастырады. Осымен бірге, сөз бостандығы да ар-ұждан жауапкершілігі танығандарыңыз жөнінен ақпарат құралдары да

Қынабай Аралбаевтың бұл еңбегі ерлікке пара-пар еді. Тойға Олимпиада және әлем чемпиондары Новосибирскіден Александр Карелин, Минскіден Командор Маджидов және тағы да басқа саңлақтар қатысты. Қазақ телеспортына жаңалық әкелген бұл кеш теледидардан қайта-қайта көрсетілді. Өкінішке орай, бұл талантты журналист Қынабай Аралбаевтың алғашқы және соңғы ұйымдастырған кеші болып қалды. Оның артында көптеген очерктері, фантастикалық әңгімелері қалып отыр.

Қынабай Аралбаев, әсіресе, қарапайым дене тәрбиесінің ролі жайлы көп хабар жасады. Телевизия жастардың көп қарайтын, аудиториясы кең арна. Ал, дене тәрбиесін серік ету арқылы ең әуелі дене мен тәні сау ұрпақ тәрбиелейтіндік [1]. Оның артында көп сапалы да аналы репортаждар қалды, енді репортаж мәселесіне келетін болсақ, спорттық журналистикада спорт репортажы мен спорттық комментарий деп аталатын екі жанрдың бір-бірінен айырмашылығы бар екендігіне қарамастан, аталған екі жанр қатар жүріп келе жатыр.

Түрлі авторлар екі жанрды бірде біріктіріп, бірде екіге бөліп қарастырады. Мысалға, спорт репортажының авторын репортаж деп, аталатын екі жанрдың бір-бірінен айырмашылығы бар екендігіне қарамастан, аталған екі жанр қатар жүріп келе жатыр. Түрлі авторлар екі жанрды бірде біріктіріп, бірде екіге бөліп қарастырады. Мысалға, спорт репортажының авторын репортаж деп, аталатын екі жанрдың бір-бірінен айырмашылығы бар екендігіне қарамастан, аталған екі жанр қатар жүріп келе жатыр.

басы-қасындағы басты тұлға қызметін атқарады. Тек қана жылжымалы телевизиялық станциялардың болмаған кезінде ғана ол барлық ойын барысын студияда отырып жүргізеді. Өзге уақыттың барлығында тікелей оқиғаның куәгері комментатор болып есептеледі, төртіншіден, көрермен немесе тыңдарман ойын барысын комментатормен бірге тамашалайды немесе тыңдай алады, бесіншіден, репортаж құбылысты нақты уақытта оқиғаның қалыпты, табиғи дамуы тұрғысынан көрсете алады. Негізгі орынға оқиғаны субъективті қабылдау шығады. Бұл ойын барысында комментатордың беретін ақпараты мен репортаж мазмұнынан байқалып тұрады. Дегенмен, комментатор ойынды объективті, яғни, бейтарап тұрғыдан жүргізеді. Сенімді үн мен әсерлі авторлық бастамалар ақпаратты қабылдаушыға дұрыс әсер етеді. Бұл көп жағдайда комментатордың білім деңгейі мен тәжірибесіне, тілдік құрылымына тікелей байланысты болып келеді [2].

Елбасы Н.Назарбаев төртінші медиафорумда сөйлеген сөзінде: «Ғаламдық жаһандану арқылы адамзаттың алдынан жаңа постидеологиялық кезең ашылды. Оның бізге не берері бүгінгі ұрпақтың білімі мен білігіне байланысты. Менің пайымдауымша, күллі әлем үшін ашық та айқын ақпарат таратуға негізделген жаңа заманға бастайтын жаһандану бұқаралық ақпарат құралдарға қойылатын талапты күшейте түсті. Сондықтан, олар өздерінің әрбір сөзі үшін моральдық жауапкершілікті терең сезінуі керек. Баспасөздің еркіндігі мен оның қоғам алдындағы моральдық жауапкершілігі арасындағы тепе-теңдікті таба білу – бүгінгі форумның күн тәртібіндегі ең басты мәселелерінің бірі болады деп есептеймін. Сөз бостандығы шексіз емес. Ол табындыратын ғана емес, талқандайтын да қуатты күш. Ол саясатты ғана жасап қоймайды, сонымен бірге, ел тағдырына ықпал ететін қоғамдық пікір мен қалың бұқараның санасын да сомдайды. Ендеше, сөз бостандығы дегенді журналистік ар-ұждан жауапкершілігі деп те танығандарыңыз жөн. Тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдары дегеніміз – аса қымбат

құндылық. Сондай-ақ, ол ешқашан «ақпараттық соғыстардың» «сойылына» айналмауға тиіс. Журналист қандай мәселені қаузаса да парасат шеңберінен шықпауы керек. Бұқаралық ақпарат құралдары қоғамдағы, экономикадағы және іскер топтардағы күштердің ара салмағын да айқындайтын құрал. Газеттер жеке тұлғалар мен корпорациялардың иелігінде болса да, сөз бостандығы тек халықтың құзырында екенін еш уақытта естен шығармаған жөн», - деген болатын [3].

Спорттық журналистика туралы қозғалар, теориясы мен тәжірибесі әр түрлі, сипаттай кетсек: мысалға, Ресей зерттеушісі Д.А. Туленкова: «Спорттық журналистика – бұқаралық коммуникация құралдары, яғни, баспасөз, радио, телевизия арқылы маңызды ақпаратты тарату үшін ақпаратты жинау, өңдеу мен сараптаудың әлеуметтік маңызы бар қызметі», - деген екен. [4]. Е. Войтик өзінің «Спорттық ақпарат табиғаты және оның БАҚ-тағы рөлі» еңбегінде: «Спортты ақпараттың түрлі бөлімдерін, әлеуметтің өмір сүру салтын қамтитын тұтас бизнес индустрия ретінде қарастырады. Осы арқылы жекеленген спорт түрлері мен спортшылар туралы мәлімет береді», - дейді [5].

Қазіргі кезде спортты бизнес индустрияға теңеуге болады. Өйткені, спорт бүгінгі таңда өзінің жұмыс істеу механизмін, табысқа жету жолын, нарық талабына сай, талай сыннан өткен сала болып отыр. Спорттың түріне қарай міндеті мен функциялары, құралдары да әртүрлі, әрі бір-бірімен ауысып отырады. Журналистикада ақпарат барлық уақытта, барлық жерде бір мағынаға ие, ол – жаңалықты хабарлау. Ерекшелігі – салалық бағытқа байланысты ақпараттың берілу тәсілі өзгеріске ұшырауы мүмкін. Осыған байланысты, журналистикадағы ақпарат екіге: халықаралық және жергілікті болып бөлінеді. Спорттық журналистикада да солай.

Спорттық журналистика қызметтері: біріншісі, ақпараттық қызмет, зерттеушілердің статистикасы бойынша, спорттық журналистикада жарияланатын материалдардың 60-80% ақпараттық қызметті атқарады. Ақпараттық қызметтің

ерекшелігі, барлық ортаға ортақ болуында. Журналистикадағы басқа да салалар сияқты, спорттық журналистика да көпшілікке арналған жаңалықтарды ұсынады. Мәселен, спортшының жеке өмірінен мәлімет, жарысқа дайындық қалай өтіп жатыр, жарысқа байланысты мамандар мен жаттығушылардың көзқарасы мен болжамдары, спортқа байланысты тағайындаулар, ауысулар мен өзгерістер, жұмыс барысындағы қиыншылықтар, мейлі, ол қаржылай болсын, жарыстың қорытынды нәтижесі, ұсыныстар мен ақыл-кеңестер.

Журналистиканың басты қызметі – ақпарат беру. Ал, спорттық журналистикада ақпараттық функцияның сипаты туралы ресейлік спорт маманы В.С. Родиченко: «Спорттағы ақпарат – бәсекемен байланысты, таратылған ақпарат бәсекенің мықты болуына әсер етеді. Журналистердің таратқан ақпаратынан спортшылардың нәтижесі сипатталып, спортшылар арасында бәсекелестікті күшейтеді» [6].

Спорттық журналистиканың келесі қызметі – насихаттық қызмет, ол журналистиканың қоғамға белгілі бір саласын, не қызметті насихаттайды. Қоғам мүшелерін белгілі бір іске жұмыла кірісуіне, адами қасиеттер мен ұлтжандылықты насихаттауда журналистиканың маңызды рөлі бар. Дәл сол сияқты, спорттық журналистиканың насихаттық қызметі маңызды. Насихаттық қызметті спорттық журналистикада екіге бөліп қарастыруға болады: біріншісі, елдің мықты спортшыларын, спорт түрлерін насихаттау, екіншісі, спорттың өзін насихаттау. Яғни, өскелең ұрпақты, қоғамды жалпы салауатты өмір салтын сақтауға шақыру. Спорттың адам өміріне маңыздылығын айқындау.

Ұйымдастыру қызметі – спорттық журналистиканың үшінші қызметі, ол бұқаралық ақпарат құралдары арқылы ұйымдастырылатын және оның тікелей қатысуымен орындалатын кез-келген спорт түрінен өткізілетін, мекемелер мен қызметкерлер арасында спорттық жарыс-ты ұйымдастыру болып табылады. Журналистика қоғам санасына тікелей әсер ететін басқарушылық функцияға ие екенін білеміз. Осы

тұста спорт журналистикасының ұйымдастырушылық қызметін басқару қызметімен байланыс-тырып қарастыруға да болады.

Қоғамдық пікірді қалыптастыру қызметі – журналистиканың насихаттық қызметімен етене қызмет атқарады. Бөлек қарастырып отырғаным, насихат барысында қоғамдық пікір аса ескеріле бермейді. Қоғамдық пікірді қалыптастыру қызметінде кері байланыс арқылы қоғам мүшелерінің пікірлері ескеріліп қызмет етіледі.

Ендігі спорттық журналистиканың – жарнамалық қызметі. Спортшы өзі өнер көрсететін ойын түріне, еліне жарнама жасаса, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы сол спортшыға қолдау көрсеткен демеушілер мен жекелеген компаниялар жарнамаланады. Жарыс барысында көрермен сол демеуші компанияның логотипі мен атымен таныс болады.

Эстетикалық қызмет, бұл қызмет спорт журналистикасымен тығыз байланысты. Гимнасттардың әдемі қимылы, күшті бокс-шылар мен сымбатты мұз гимнасттарының өнерін көрсету арқылы халық жадында, ойында керемет образдар пайда болады. Адамдар сол кереметтен рухани ләззат алады. Адамдардың жанары арқылы қабылданған, құлағы арқылы естілген дүние оның психикасына белгілі бір дәрежеде әсер етеді. Қиял мен танымдық деңгейге әсер етіп, іңкәрлікке, тазалыққа, сұлулыққа құштарлықтарын арттырады. Адам жаны әдемілікке тумысынан құштар келеді. Ал, спорттық ойындар сол сұлулықтың бір көрінісі. Адам мүмкіндігінің шексіздігін, адам денесі сұлулығының ерекшелігін спорт айқын көрсете алады. Сондықтан да, спорттық журналистиканың эстетикалық қызметі маңызды рөлдердің бірін атқарады.

Көңіл көтеру қызметі, спорттық бәсекелер әлемдік деңгейдегі, концерттен де, кино көрсетілімнен де кем түспейді. Қоғам өтіп жатқан бәсекені көре отырып, көңіл көтереді. Көрсетілімнен қызықты сәттерді назардан қалдырмай, өздеріне қажетті эмоцияны шығарады. Спорт журналистикасының дәл осы функциясы өзгелерден алдыңғы орынға шығып тұр. Бұл арна рейтингісін көтерді.

Қарапайым қоғамды күнделікті күйбен шаршағанда, теледидарды көңіл көт құралы ретінде пайдаланады.

Профессор Н. Омашев: «Журнали – биліктің сарай ақыны болған е атты мақаласында: «Журналистика негізгі қызметін билік дұрыс тү керек. Журналистер – биліктің с ақыны болған емес, болмайды Себебі, бұқаралық ақпарат құрал – биліктің емес, халықтың көзі, к һәм тілі. Сол халық бір нәрсені айтқысы келсе, шұбырып көшеге кетпейді, өз сөзі журналистердің ау айтылғанын күтеді. Яғни, жур халықтың атынан билікке қараты берген уәденді орында!» деп айтуға, талап етуге құқы бар. Б журналистиканы жақсы көрмеге ренжудің қажеті жоқ. Дамыған е өзінде солай. Тіпті, бұқаралық құралдарына «байлаулы ит» деп а бергендері де кездеседі. Кез-кел журналистика мен билік ауыз кетпейді. Олардың табиғаты б кереғар. Тек тоталитарлық, авто елде ғана журналистер ешт алмай, үнсіз қалады», - деп жа

Ғалымның осы сөз журналистер жұмысының пәр түсінуге болады. Спорт журна да бүгінде спорттық нарық ж өзінің маңыздылығын барынш келе жатқаны жасырын емес.

Тіліміздің жанашырын, кеткен Р.Сыздықованың жу ақпарат таратуда тіл мәден ақ екенін: «Журналистер к тіліміздің бағын жандыруш камдағы сөз киесін жаңғыр кестесін келтіріп сөйлеу ретінде танылып, ұлтты дамыту жолында қоғамда күшке айналуы қажет. Ал, мұндай жауапкершіліктің а сезінбес бұрын, тіл мәдени түсініп алуы тиіс. Ал, т дегеніміз - «мәдениет де айтып тұрғандай, ол – тілд сындарлығы, әсемдігі саяды. Нақтылай түссек,

тұста спорт журналистикасының ұйымдастырушылық қызметін басқару қызметімен байланыс-тырып қарастыруға да болады.

Қоғамдық пікірді қалыптастыру қызметі – журналистиканың насихаттық қызметімен етене қызмет атқарады. Бөлек қарастырып отырғанымыз, насихаттарысында қоғамдық пікір аса ескеріле бермейді. Қоғамдық пікірді қалыптастыру қызметінде кері байланыс арқылы қоғам мүшелерінің пікірлері ескеріліп қызмет іледі.

Ендігі спорттық журналистиканың – рнаамалық қызметі. Спортшы өзі өнер есететін ойын түріне, еліне жарнама жаса, бұқаралық ақпарат құралдары ылы сол спортшыға қолдау көрсеткен еушілер мен жекелеген компания-жарнамаланады. Жарыс барысында ермен сол демеуші компанияның типі мен атымен таныс болады.

стетикалық қызмет, бұл қызмет журналистикасымен тығыз байла-а. Гимнасттардың әдемі қимылы, бокс-шылар мен сымбатты мұз ттарының өнерін көрсету арқылы жадында, ойында керемет образдар болады. Адамдар сол кереметтен ләззат алады. Адамдардың арқылы қабылданған, құлағы естілген дүние оның психикасына ір дәрежеде әсер етеді. Қиял мен ік деңгейге әсер етіп, іңкәрлікке, а, сұлулыққа құштарлықтарын ды. Адам жаны әдемілікке иі құштар келеді. Ал, спорттық сол сұлулықтың бір көрінісі. ікіндігінің шексіздігін, адам ылығының ерекшелігін спорт есете алады. Сондықтан да, журналистиканың эстетикалық маңызды рөлдердің бірін

өтеру қызметі, спорттық емдік деңгейдегі, концерттен естілімнен де кем түспейді. жатқан бәсекені көре оты-көтереді. Көрсетілімнен терді назардан қалдырмай, етті эмоцияны шығарады. листикасының дәл осы телерден алдыңғы орынға л арна рейтингісін көтерді.

Қарапайым қоғамды күнделікті күйбеңнен шаршағанда, теледидарды көңіл көтеру құралы ретінде пайдаланады.

Профессор Н. Омашев: «Журналистер – биліктің сарай ақыны болған емес» атты мақаласында: «Журналистиканың негізгі қызметін билік дұрыс түсінуі керек. Журналистер – биліктің сарай ақыны болған емес, болмайды да. Себебі, бұқаралық ақпарат құралдары – биліктің емес, халықтың көзі, құлағы һәм тілі. Сол халық бір нәрсені ашық айтқысы келсе, шұбырып көшеге шығып кетпейді, өз сөзі журналистердің аузымен айтылғанын күтеді. Яғни, журналист халықтың атынан билікке қаратып «Бізге берген уәденді орында!» деп батыл айтуға, талап етуге құқы бар. Биліктің журналистиканы жақсы көрмегені үшін ренжудің қажеті жоқ. Дамыған елдердің өзінде солай. Тіпті, бұқаралық ақпарат құралдарына «байлаулы ит» деп анықтама бергендері де кездеседі. Кез-келген елде журналистика мен билік ауыз жаласып кетпейді. Олардың табиғаты бір-біріне кереғар. Тек тоталитарлық, авторитарлық елде ғана журналистер ештеңе айта алмай, үнсіз қалады», - деп жазады [7].

Ғалымның осы сөздерінен журналистер жұмысының пәрменділігін түсінуге болады. Спорт журналистикасы да бүгінде спорттық нарық жағдайында өзінің маңыздылығын барынша айқындап келе жатқаны жасырын емес.

Тіліміздің жанашырындай болып кеткен Р.Сыздықованың журналистерге ақпарат таратуда тіл мәдениеті керек-ақ екенін: «Журналистер қазіргі таңда тіліміздің бағын жандырушы, қазақы мақамдағы сөз киесін жаңғыртушы, көңіл кестесін келтіріп сөйлеуші мамандар ретінде танылып, ұлттық тілімізді дамыту жолында қоғамдағы ықпалды күшке айналуы қажет. Ал, әр журналист мұндай жауапкершіліктің ауыр салмағын сезінбес бұрын, тіл мәдениетінің паркын түсініп алуы тиіс. Ал, тіл мәдениеті дегеніміз - «мәдениет деген сөздің өзі айтып тұрғандай, ол – тілдің дұрыстығы, сындарлығы, әсемдігі деген ұғымға саяды. Нақтылай түссек, тіл мәдениеті

алдымен сөз мәдениеті, яғни сөздердің мағыналарын дәл түсініп, орнымен қолдану, оқырман мен тыңдаушыларға түсінікті де әсерлі етіп жазу немесе жеткізу, сөздерді қиюластырып, үндестіріп, дұрыс айту, қатесіз, сауатты сөйлеу» сияқты орынды пікірімен аңғартады [8].

Комментаторлық қызмет эмоцияға толы, қызбалықты қажет ететін болғандықтан, бұл қызметте журналист өз мәдениетін қалай да сақтап қалуды басты назарда ұстағаны жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Репортажды жүргізген Қынабай Аралбаев: мақалалар, естеліктер, арнау өлеңдер. – Алматы: Толғанай Т баспасы, 2010. 3-107 бет.

2. Садық М. Деректі фильмнен үлкен киноға дейін. – Астана: Фолиант, 2004. 276 б.

3. Беспалова А., Корнилов Е.Короченский А., Лучинский Ю., Станько А. История мировой журналистики. - Москва - Ростов-на-Дону: Издательский центр «МарТ», 2003 ж.- 67 бет.

4. Туленков Д.А., Кассиль Л. Советская спортивная публицистика 1920 - 30-х годов. Кандидатская диссертация. - Саратов, 2005. - 17 бет.

5. http://e.lanbook.com/books/element.php?pl1_id=44237

6. <http://www.libsid.ru/istoriya-zarubezhnogo-i-otechestvennogo-kinoiskusstva/istoriya-zarubezhnogo-kinoiskusstva/kino-frantsii>

7. Әдіжәділқызы Ж. Тікелей эфир табиғаты.-Алматы: Қазақ Университеті, 2003 ж. - 32 бет

8. http://www.akorda.kz/kz/page/page_kazakhstan-respublikasynyn-prezidenti-na-nazarbaevty-n-kuatty-kazakstandy-birge-kuramy-z-atty-foru

А.ҚҰРМАНБАЕВА, *әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, ф. ғ.к., доцент*

М.НЕГІЗБАЕВА, *әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, ф. ғ.к., доцент*

Ә. ӘЛІМ, *әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, аға оқытушы*

СОДЕРЖАНИЕ

Бердибай Р. Наша заветная цель
Назарбаев Н. Перспективы десятилетия: все для блага народа
Абжанов Х. Великая степь – опора национальной истории
Дербисали А. Личности Отра и Сайрама
Турысбек Р. Духовное возрождение – путь к процветанию страны
Абдрасилов К. Прошлое, настоящее и будущее столицы
Сарсембин У. Историческое сознание и его роль в развитии общества
Аташ Б. Начало национального кода – духовность протопредков
Имамбаева Д. Призвание высокое и благородное
Калиулы С. Нет нации без истории
Имамбаева Д. Межэтнический брак в Казахстане и национальная идентификация
Мырзаханкызы К. Инклюзивное образование – веление времени
Капалбек Б. Возня вокруг новой орфографии
Калиев Б. Недостатки новой орфографии казахского языка
 Казахстанские печатные продукции в Лондонской выставке
Аханов М. Мы народ, чтивший предков
Торежан К. История внешней разведки
Алиакбар А. Поэтический словарь
Кемелбаева А. Мир в ярких красках
Калиулы С. Формирование и развитие казахской этнопедагогике
Жанузакова Р. Новые технологии в современном образовании
Курманбаева А., Негизбаева М., Алим А. О Кынабае Аралбаеве

CONTENT

Berdibay R. Our cherished goal
Nazarbayev N. Prospects for the decade: all for the good of the people
Abzhanov H. the Great steppe – the support of the national history
Derbisali A. Personalities of Otrar and Sairam
Turysbek R. Spiritual rebirth – the path to prosperity of the country
Abdrasilov K. Past, present and future of the capital
Sarsenbin W. Historical consciousness and its role in the development of society
Atash B. The beginning of the national code is the spirituality of the proto-ancestors
Imambayeva D. High and noble vocation
Kaliuly S. No nation without history
Imambayeva D. Interethnic marriage in Kazakhstan and national identification
Mirzakhankyzy K. Inclusive education – imperative
Kapalbek B. Fussing around the new spelling
Kaliev B. Disadvantages of the new spelling of the Kazakh language
 Kazakhstan printed materials in the London exhibition
Akhanov M. We are a people who read ancestors
Torezhan K. The history of foreign intelligence
Aliakbar A. Poetic dictionary
Kemelbaeva A. Mir in bright colors
Kaliuly S. Formation and development of Kazakh ethnopedagogy
Zhanuzakova R. New technologies in modern education
Kurmanbayeva A., Negizbayeva M., Alim A. About Kynabay Aralbayev

Редакцияның мекен-жайы: 050013, Алматы қаласы, Желтоқсан к. 175, 4-қабат.

Байланыс телефоны: 8 (727) 272-88-91. Электронды адрес: akikat-1921@mail.ru www.akikatkaz.kz

Журнал Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде қайта тіркеуден өтіп, 2018 жылғы 28 наурыздан № 17006-Ж куәлігі берілген. Журнал айына 1 рет шығады.

Басуға 25.03.2019 ж. қол қойылды. Көлемі 70x108 1/16. Қағазы газеттік. Офсеттік басылым. Есептік б. т. – 10.15. Таралымы 3000. Тапсырыс 40.

Журнал редакцияның компьютерлік орталығында теріліп-беттеліп, «Дәуір» ЖШС-нің Республикалық полиграфиялық баспа комплексінде басылып шықты. Мекен-жайы: Алматы қаласы, Гагарин даңғылы 93 а. Тел: 394-39-27.

КОМПЬЮТЕРЛІК ОРТАЛЫҚ: Техникалық редактор – Гүлрең МӨУКЕН, Корректор – Айгүл МАҚАТАЕВА, Компьютер операторы – Эльмира ЕРҒАЗИНА.

КЕЗЕКШІ РЕДАКТОР – Серікқали ХАСАН.

Мұқабаның бірінші бетінде: Ә. Бөкейхан. М. Шоқай. Суретті салған Мәлік Хайдаров.

Жекелеген авторлардың журналда жарияланған мақалаларындағы пікір-ұсыныстары редакцияның түбегейлі көзқарасын білдірмейді. Редакция оқырман хаттарына жауап бермейді, кері қайтармайды.

Журнал материалдары басқа басылымдарда көшіріліп басылса, «Ақиқатқа» сілтеме жасау міндетті.

БОЯУ ТҮНГАН

Зерке Кемелбаева, қаңтар 1996 жылы Жезказған қаласында туған. Қазақ ұлттық өнер университеті этнография факультетінің 5 курс студенті. Семей қаласында №3 мектепте және Астанада №59, қазақ лицейінде оқыды. Балалықтан сурет салады.

